

VU Research Portal

Gebruik van de giftenaftrek in Nederland, 1977-2007

Bekkers, R.H.F.P.; Mariani, E.E.

published in

Geven in Nederland 2009. Giften, legaten, sponsoring en vrijwilligerswerk
2009

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Bekkers, R. H. F. P., & Mariani, E. E. (2009). Gebruik van de giftenaftrek in Nederland, 1977-2007. In T. N. M. Schuyt, B. M. Gouwenberg, & R. H. F. P. Bekkers (Eds.), *Geven in Nederland 2009. Giften, legaten, sponsoring en vrijwilligerswerk* (pp. 176-185). Reed business.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

HOOFDSTUK 17

Gebruik van de giftenaftrek in Nederland, 1977-2007

Samenvatting

Giften aan algemeen nut beogende instellingen zijn onder bepaalde voorwaarden aftrekbaar van de inkomstenbelasting. Het gebruik van de giftenaftrek is in de periode 1977 tot 2005 enigszins gestegen, van 3,2% naar 4,7%. Het volume van de giftenaftrek is wel sterk gestegen, van € 219 miljoen naar € 698 miljoen. Met voorlopige voorzichtigheid concluderen we dat de giftenaftrek waarschijnlijk niet schatkistefficiënt is, wat wil zeggen dat het bedrag aan gederfde inkomstenbelasting waarschijnlijk kleiner is dan de toename in de giften die wordt veroorzaakt door het gebruik van de giftenaftrek. Een volledige evaluatie van de giftenaftrek vereist een afweging van alle directe en indirecte kosten en opbrengsten. Gezien de aanwijzingen dat de giftenaftrek niet schatkistefficiënt is, is nader inzicht in met name de indirecte kosten en opbrengsten gewenst.

17.1 Inleiding

Giften aan algemeen nut beogende instellingen (hierna anbi's) worden in Nederland gesubsidieerd door aftrek van de inkomstenbelasting. In deze paragraaf beschrijven we het gebruik van de giftenaftrek in Nederland van 1977 tot en met 2005. De vragen die in deze bijdrage worden beantwoord zijn de volgende: (1) Welke voorwaarden worden er gesteld aan het gebruik van de giftenaftrek? (2) Hoe heeft het percentage van de Nederlandse bevolking dat gebruik maakt van de mogelijkheid giften af te trekken zich ontwikkeld van 1977 tot 2005? (3) Hoe is het totaalbedrag aan aftrek ontwikkeld van 1977 tot 2005?¹ (4) Hoe effectief en efficiënt is de giftenaftrek?

17.2 Achtergrond van de giftenaftrek

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog ontvingen de algemeen nut beogende instellingen weinig donaties en hadden zij het financieel moeilijk. Op instigatie van de Tweede Kamer stelde de toenmalige Minister van Financiën, de heer Lieftinck, voor om de charitas met fiscale faciliteiten te ondersteunen. De goede doelen organisaties genoten belastingimmunititeit waardoor het niet mogelijk was om ze de gewenste fiscale faciliteiten rechtstreeks te

1 De keuze voor de periode 1977-2005 is ingegeven door beschikbaarheid van gegevens. De enige bron van gegevens over de giftenaftrek is het Inkomens Panel Onderzoek (IPO) van het CBS, dat is gehouden in 1977, 1981, 1985, 1989, en sindsdien om het jaar tot 2005. Meer informatie over het IPO vindt u in de methodologische verantwoording.

verlenen.¹ De ondersteuning wilde men daarom realiseren door de burger aan te moedigen meer te geven. Hiervoor werd in 1952 een giftenaftrek in de inkomstenbelasting geïntroduceerd.² Belastingplichtigen werd bij de bepaling van het verschuldigde belastingbedrag een aftrek gegund voor gedane giften. Het toptarief voor de inkomstenbelasting bedroeg in die tijd 80%. De voorziening gold voor giften aan kerkelijke, charitatieve, culturele, wetenschappelijke en het algemeen nut beogende instellingen.

17.3 Voorwaarden aan het gebruik van de giftenaftrek

De regeling van de giftenaftrek staat in titel 6.9 van de Wet Inkomstenbelasting 2001. Belastingplichtigen kunnen giften die zij in het belastingjaar aan charitatieve instellingen hebben gedaan op hun belastbaar inkomen in mindering brengen. De ontvangende organisatie moet een door de belastingdienst erkende anbi zijn. Giften zijn bevoordelingen uit vrijgevigheid en verplichte bijdragen waar geen directe tegenprestatie tegenover staat. Onder een minimum bedrag, de drempel, zijn giften niet aftrekbaar. Een basisbedrag aan giften aan kerkelijke en culturele doeleinden wordt als normale inkomensuitgave gezien. Aftrekbare giften kunnen gedaan worden in geld, maar ook in natura of door het afzien van een beloning of kostenvergoeding. Afzien van een kostenvergoeding vormt een gift wanneer de kosten declarabel zijn maar de vergoeding van gemaakte kosten vrijwillig is geweigerd. Gemaakte kosten waarvoor geen vergoedingsregeling bestaat maar die naar maatschappelijke opvattingen zouden moeten worden vergoed komen eveneens voor aftrek in aanmerking. Het (gedeeltelijk) afzien van de vergoeding moet geschieden uit vrijgevigheid wegens beperkte financiële mogelijkheden van de organisatie. Wanneer de kosten wel gedeclareerd zijn maar de donor afziet van inning van de vergoeding is dit ook een aftrekbare gift.

De invoering van de giftenaftrek in 1952 had geen consequenties voor de toen al bestaande mogelijkheid om schenkingen via de aftrek van persoonlijke verplichtingen op het inkomen in mindering te brengen. Belastingplichtigen hadden zo de mogelijkheid om door middel van periodieke schenkingen een extra aftrek te benutten. Dit 'lek' is niet prompt gerepareerd. In 1984 is de volledige aftrekbaarheid van periodieke schenkingen in het kader van een stimulering van het particulier initiatief in de wet opgenomen. Periodieke giften aan anbi's en verenigingen met meer dan 25 leden zijn volledig aftrekbaar. Wel moeten deze periodieke bijdragen voldoen aan een aantal voorwaarden. Artikel 6.34 Wet Inkomstenbelasting 2001 definieert deze als giften in de vorm van vaste en gelijkmatige periodieke uitkeringen die eindigen uiterlijk bij overlijden, gedaan aan instellingen of verenigingen. De betalingen moeten vast en gelijkmatig worden gedaan. 'Vast' heeft betrekking op het bedrag van de uitkering, dat moet onveranderlijk zijn. Dat wil niet zeggen dat het bedrag van de schenking in absolute termen elk jaar hetzelfde moet zijn. Alleen als de maatstaf die de hoogte van de schenking bepaalt objectief is en niet door partijen beïnvloed kan worden mag het bedrag fluctueren. Als de schenker op eigen initiatief niet jaarlijks hetzelfde bedrag overmaakt is geen sprake van vaste en gelijkmatige uitkeringen. De

1 *Kamerstukken II 1951/52, 2492, nr. 3 (MvT), Kamerstukken II 1951/52, 2492, nr. 5 (MvA) & Kamerstukken I 1952/1953, 2492, p. 1022 & p. 1024, 1^e kolom.*

2 Wet van 26 juni 1952, Staatsblad 376, kamerstuk nummer 2492

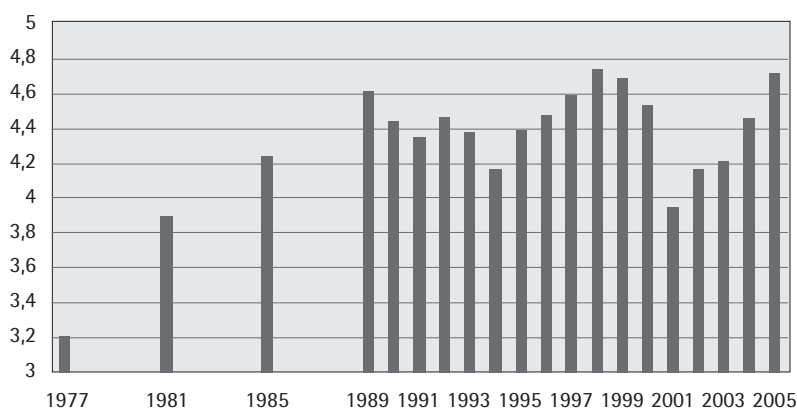
gift moet dan worden gesplitst in een gelijkmatige periodieke schenking en de rest, zijnde het surplus in enig jaar. Het woord 'gelijkmatig' heeft betrekking op uitkeringen met een regelmatig tijdsverloop. De notariële akte maakt de schenking controleerbaar.

Terwijl de periodieke schenkingen volledig aftrekbaar zijn, geldt voor gewone giften een drempelbedrag en een maximum. Het drempelbedrag is 1% van het totale inkomen (uit box 1, 2, en 3) en dat van de partner (bij gezamenlijke aangifte), en minimaal € 60. Gewone giften zijn pas aftrekbaar als ze boven deze drempel uitkomen. Er geldt ook een maximum van 10% van het totale inkomen.

17.4 Gebruik van giftenaftrek vanaf 1977

Welk gedeelte van de Nederlandse bevolking maakt gebruik van de giftenaftrek? Om deze vraag te beantwoorden hebben we gegevens uit het Inkomens Panel Onderzoek (IPO) van het CBS gebruikt. Het IPO bevat de gegevens van de belastingaangiften van een groep van meer dan 100.000 Nederlanders.¹ Het gaat in de hele periode van vanaf 1977 om kleine percentages van de Nederlandse bevolking. Figuur 17.1 laat de trend zien in de periode.

Figuur 17.1 Percentage van de Nederlandse bevolking dat gebruikmaakt van de giftenaftrek, 1977-2005 (Bron: IPO/CBS, eigen berekening)

NB D gegevens over de jaren 1978-1980, 1982-1984 en 1986-1988 ontbreken.

We zien dat het gebruik van de giftenaftrek een klein beetje is gestegen. In 1977 maakte 3,2% van de belastingplichtigen gebruik van de regeling. In 2005 was dat 4,7%. De grootste stijging zit in de periode 1977-1989. Hoewel de gegevens uit deze periode maar over vier meetmomenten gaan en we geen conclusies kunnen trekken over de tussenliggende jaren, valt de stijgende lijn in het gebruik van de giftenaftrek op. Het is mogelijk dat de

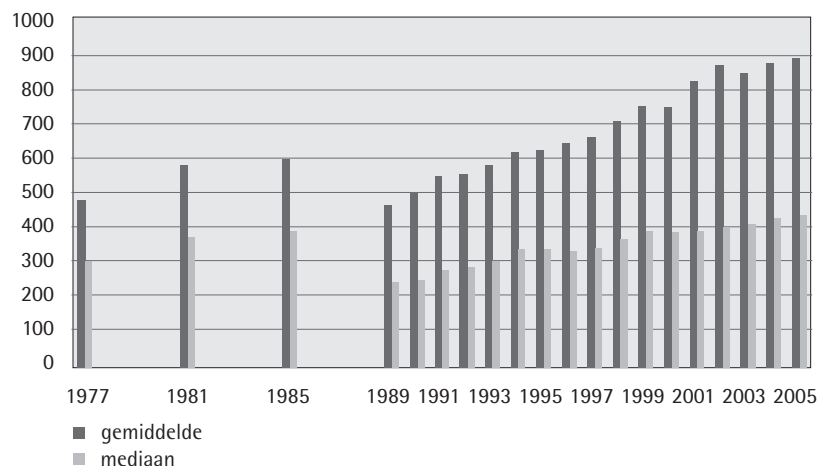
¹ Meer informatie over het IPO vindt u in de methodologische verantwoording.

stijging tussen 1981 en 1985 het resultaat is van de invoering van het volledig aftrekbaar maken van periodieke giften, maar dit kunnen we niet nagaan. Wel valt op dat het gebruik van de giftenaftrek al tussen 1977 en 1981 aan het stijgen was. In de periode 1989 – 2005 zijn diverse pieken en dalen te zien. Na de stijging tot 4,6% in 1989 daalt het gebruik van de giftenaftrek weer met enige schommelingen tot 4,2% in 1994. Daarna stijgt het gebruik licht tot 4,8% in 1998, waarna het weer enigszins daalt tot 4,0% in 2001. Daarna zien we weer een stijging, tot 4,7% in 2005.

17.5 Hoogte van de aftrek tussen 1977 en 2005

Figuur 2 laat de trend zien in de hoogte van de giftenaftrek. We zien ook in deze figuur opnieuw grofweg twee periodes. De eerste periode loopt tot 1985 (in tegenstelling tot in figuur 1, waarin de eerste periode liep tot 1989). De tweede periode loopt van 1989 tot 2005. In de eerste periode neemt zowel het gemiddelde als de mediaan toe. In 1977 is de gemiddelde aftrek € 491; de mediaan is € 308. In 1985 was het gemiddelde € 612 en de mediaan € 399. Interessant is dat de grootste stijging zich heeft voorgedaan tussen 1977 en 1981. Zowel het gemiddelde als de mediaan zijn gedaald tussen 1985 en 1989, naar respectievelijk € 474 en € 248. Vanaf 1989 nemen de mediaan en het gemiddelde vervolgens op, tot respectievelijk € 905 en € 443. Wel valt op dat de toename van het gemiddelde sterker is dan de toename van de mediaan. Het verder uit elkaar lopen van de mediaan en het gemiddelde komt doordat de verdeling van de aftrek in de loop van de jaren steeds schever is geworden. De hoogte van de giftenaftrek is onder de meeste huishoudens bescheiden toegenomen. Maar onder een kleine groep van grote gevers is het volume van de aftrek in de jaren negentig sterk gestegen. Het is met name deze kleine groep die voor de stijging van de gemiddelde aftrek heeft gezorgd.

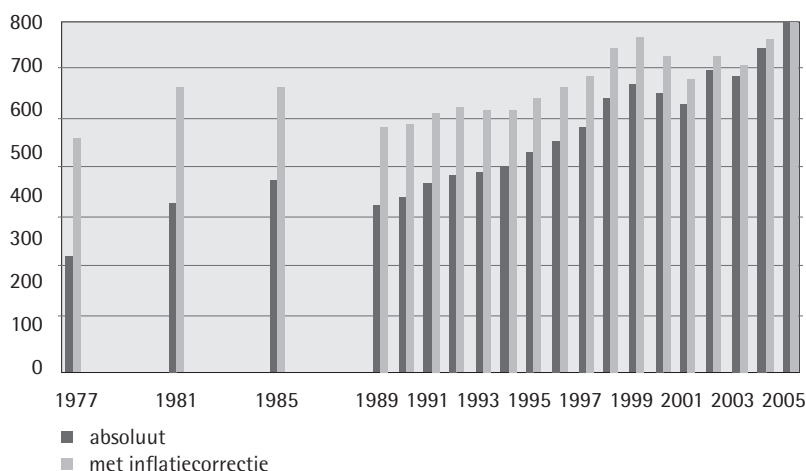
Figuur 17.2 Gemiddelde en mediaan van de hoogte van de giftenaftrek, 1977-2005 (Bron: IPO/CBS, eigen berekening)

De gegevens over de jaren 1978-1980, 1982-1984 en 1986-1988 ontbreken.

Figuur 17.3 geeft de trend weer in het totale volume van de giftenaftrek. Omdat het volume bestaat uit het percentage van de huishoudens dat giften aftrekt vermenigvuldigd met de gemiddelde hoogte van de aftrek zien we een combinatie van de trends uit figuur 1 en figuur 2: een toename van 1977 tot 1985, een terugval in 1989, en daarna een gestage toename, met een kleine terugval van 1999 tot 2001. We zien een grote stijging in absolute zin van 219 miljoen euro in 1977 naar 698 miljoen in 2005. Gecorrigeerd voor inflatie is de stijging minder groot.

Figuur 17.3 Volume van de giftenaftrek, 1977-2005 (Bron: IPO/CBS, eigen berekening)

17.6 Effectiviteit en efficiëntie van de giftenaftrek

Hoe effectief is de giftenaftrek? In welke mate bevordert de giftenaftrek inderdaad schenkingen? En hoe efficiënt is de regeling? Wegen de kosten op tegen de opbrengsten? Het doel van de giftenaftrek is het bevorderen van giften. Het is moeilijk vast te stellen in hoeverre dit doel bereikt wordt door de regeling. We kunnen niet observeren wat het effect is van het afschaffen of invoeren van de giftenaftrek. De eerste beschikbare gegevens dateren van meer dan twintig jaar na de invoering van de regeling, en in de tussentijd is er aan de regeling weinig veranderd.

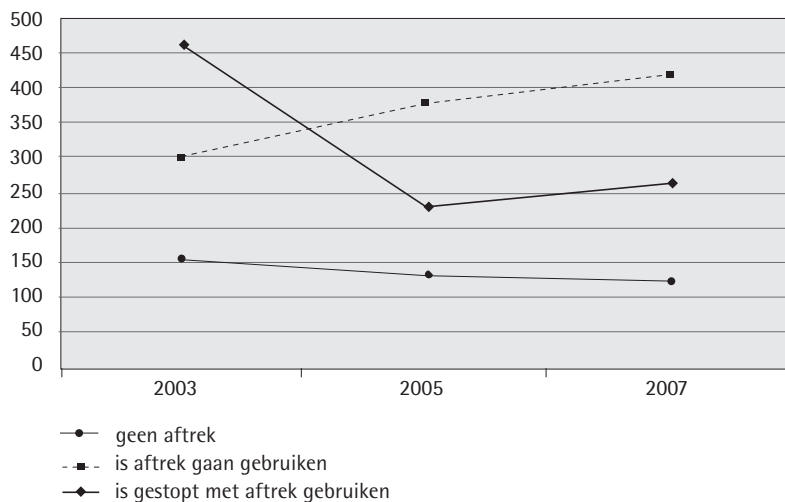
Dat de regeling nauwelijks gebruikt wordt is echter een aanwijzing dat de giftenaftrek niet effectief is. We weten uit hoofdstuk 1 dat 90% van de huishoudens wel eens geeft aan goede doelen, terwijl minder dan 5% de giftenaftrek gebruikt. Nu is het zo dat lang niet alle Nederlanders de drempel halen voor het gebruik van de regeling. Maar eerder onderzoek laat wel zien dat niet alle huishoudens die giften mogen aftrekken dat ook doen (Bekkers, 2006). Voor een gedeelte van de huishoudens geldt dat zij niet op de hoogte zijn van de regeling. Andere huishoudens denken – soms ten onrechte – dat zij niet voor de aftrek in aanmerking komen. Betere voorlichting over de giftenaftrek kan deze problemen oplossen en de giftenaftrek effectiever maken. Het is daarom een goede zaak dat de Belastingdienst een voorlichtingscampagne heeft gevoerd over de giftenaftrek.

De vraag of de giftenaftrek efficiënt is vereist een afweging van de kosten tegen de opbrengsten. De kosten van de giftenaftrek zien we terug op de Rijksbegroting. Door de giftenaftrek derft de belastingdienst immers inkomsten uit inkomstenbelasting. In 2007 was dat een bedrag van € 313 miljoen (Miljoenennota 2009, p. 124). Een vaak gehanteerd criterium voor efficiëntie van giftenaftrek is de zogenaamde schatkistefficiëntie (Steinberg, 1990, p. 69). Als de giftenaftrek 'schatkistefficiënt' is, is de giftenaftrek een meer efficiënte manier om anbi's te ondersteunen dan het doen van rechtstreekse overheidsondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van subsidies. De aanjaagfunctie van de aftrek zou tot gevolg moeten hebben dat de giften aan algemeen nut beogende instellingen door de giftenaftrek meer dan € 313 miljoen hoger worden. Dan is de giftenaftrek schatkistefficiënt.

Het doel van de giftenaftrek is om belastingplichtigen die hun betrokkenheid bij een anbi vorm geven door een materiële bijdrage aan te sporen meer te geven. Om te berekenen of dit doel gehaald wordt, zouden we in het beste geval de giften van Nederlanders op minimaal twee momenten in de tijd willen observeren: voordat ze op de hoogte zijn van het bestaan van de regeling voor giftenaftrek, en nadat ze daarvan op de hoogte zijn geraakt. Als de giftenaftrek haar doel bereikt, gaat de belastingplichtige in de loop van de tijd vaker gebruik maken van de regeling en meer geven dan voorheen het geval was. De regeling is pas schatkistefficiënt als de stijging in de giften hoger is dan de gederfde inkomstenbelasting. Echter, in de IPO gegevens is alleen opgenomen wat de hoogte van de giftenaftrek was, indien daarvan in een bepaald jaar gebruik is gemaakt. We kunnen daardoor met de IPO gegevens niet nagaan wat de giften van huishoudens waren voordat ze gebruik gingen maken van de regeling.

De *Geven in Nederland*-data van de afgelopen drie metingen geven wel de mogelijkheid te laten zien wat er met de giften van huishoudens gebeurt als zij in de loop van de tijd gebruik gaan maken van de giftenaftrek. Figuur 17.4 laat de gemiddelde giften zien van huishoudens die tussen 2003 en 2005 aangeven begonnen dan wel gestopt te zijn met het aftrekken van giften van de inkomstenbelasting.

Figuur 17.4 Veranderingen in het gebruik van de giftenaftrek tussen 2003 en 2005 en totale giften in 2003, 2005 en 2007

Het gaat hier overigens om zeer kleine aantallen huishoudens. 85% van de huishoudens die zowel in 2003 als in 2005 aan het *Geven in Nederland*-onderzoek meedeelde en in die jaren giften aan goede doelenorganisaties rapporteerden maakte noch in 2003, noch in 2005 gebruik van de giftenaftrek. 9,9% van de huishoudens maakte naar eigen zeggen in beide jaren gebruik van de giftenaftrek. Slechts 3,0% van de huishoudens ($n = 15$) maakte in 2005 gebruik van de giftenaftrek maar deed dat in 2003 nog niet. Een nog kleiner percentage (2,0%; $n = 10$) maakte in 2003 wel gebruik van de aftrek, maar in 2005 niet meer.

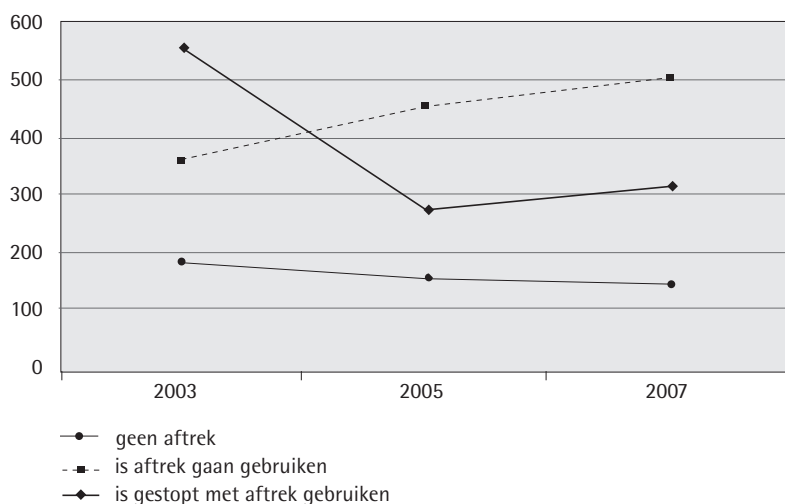
We zien dat de huishoudens die de aftrek zijn gaan gebruiken tussen 2003 en 2005 – in de figuur weergegeven met de groene lijn – in die periode ook meer zijn gaan geven. De giften in deze groep stegen van € 302 naar € 379. Het is moeilijk exact te bepalen hoe deze stijging zich verhoudt tot het belastingvoordeel van het gebruik van de giftenaftrek, omdat we helaas geen goede informatie hebben over het drempelinkomen van de huishoudens. Alleen de giften die boven de drempel uitkomen zijn immers aftrekbaar. Het lijkt echter onwaarschijnlijk dat de giftenaftrek schatkistefficiënt is. Bij een belastingtarief van 52% zouden we verwachten dat de giften minimaal met 52% stijgen. De stijging van € 77 is echter slechts een stijging van 25%. Deze stijging kan niet eens schatkistefficiënt zijn als alle giften zouden worden afgetrokken tegen het belastingtarief van 42%, dat de meeste Nederlanders betalen. We zien overigens wel dat de giften in de groep huishoudens die de giftenaftrek zijn gaan gebruiken nog verder zijn doorgestegen, naar € 420 in 2007. Deze verdere toename kan het resultaat zijn van veranderingen binnen het huishouden zoals vermogensontwikkeling of inkomensstijging, maar het is waarschijnlijk dat de kennisgeving met de giftenaftrek ook aan de stijging bijgedragen heeft. Wellicht heeft de giftenaftrek dus ook nog een vertraagd positief effect in het volgende jaar.

Aan de andere kant zien we dat huishoudens die gestopt zijn met het aftrekken van giften van de inkomstenbelasting tussen 2003 en 2005 in die periode ook minder zijn gaan geven. De giften van huishoudens in deze groep namen af van € 462 naar € 230. Dit is een halvering, die past bij het criterium van schatkistefficiëntie. In 2007 stegen de giften in deze groep weer enigszins, naar € 262. Tegelijkertijd namen de giften onder de huishoudens die noch in 2003 noch in 2005 gebruik maakten van de giftenaftrek af van € 154 in 2003 via € 130 in 2005 naar € 122 in 2007. Overigens stegen de giften van huishoudens die zowel in 2003 als in 2005 gebruik maakten van de aftrek van € 964 in 2003 naar € 1.128 in 2005, en daalden zij weer naar € 954 in 2007.

Het patroon in grafiek 4 geeft aanleiding tot de conclusie dat de giftenaftrek de giften van huishoudens weliswaar bevordert, maar niet schatkistefficiënt is. Een afgetrokken gift levert een huishouden in feite een korting op ter grootte van de teruggaaf. De prijs voor een gift van € 100 is voor een belastingplichtige ouder dan 65 jaar in de eerste tariefschijf van 15,60% na aftrek € 84,40. De donateur zou deze 'prijsdaling' door de aftrek door kunnen geven aan het goede doel. De gift, en daarmee de giftenaftrek zou dan stijgen. Huishoudens die de regeling gaan gebruiken zijn meer gaan geven in de loop van de tijd, maar deze stijging is lang niet zo groot als de netto prijsdaling door het gebruik van de giftenaftrek. Huishoudens die gestopt zijn met het gebruik van de regeling zijn minder gaan geven.

We moeten er echter wel rekening mee houden dat veranderingen in het gebruik van de regeling ook het gevolg kunnen zijn van ontwikkelingen in de giften, en niet slechts een oorzaak. Als huishoudens meer zijn gaan geven wordt het voor hen aantrekkelijker om de regeling te gaan gebruiken. Andersom geldt natuurlijk dat de regeling niet gebruikt kan worden als er niet voldoende wordt gegeven. Veranderingen in geefgedrag zullen dus ook aanleiding geven tot veranderingen in het gebruik van de giftenaftrek. Dit wordt duidelijk uit het patroon in figuur 5. In deze figuur zien we de giften van huishoudens die tussen 2005 en 2007 begonnen of stopten met het gebruik van de giftenaftrek. Het verschil met de vorige figuur is dus dat we verder terugkijken: we zien ook de gemiddelde giften uit het jaar 2003, twee jaar voordat er een verandering in het gebruik van de giftenaftrek optrad.

Figuur 17.5 Veranderingen in het gebruik van de giftenaftrek tussen 2005 en 2007 en totale giften in 2003, 2005 en 2007

We zien in figuur 5 in eerste instantie het patroon dat we ook in figuur 4 zagen: de giften van huishoudens die tussen 2005 en 2007 begonnen met het gebruik van de giftenaftrek zijn in die jaren gestegen, terwijl de giften van huishoudens die stopten met het gebruik van de giftenaftrek in die jaren gedaald zijn. Het opvallende is echter dat de giften van de huishoudens die de regeling pas gingen gebruiken in 2007 al sterk waren gestegen tussen 2003 en 2005, van € 228 naar € 492. Deze stijging in de giften maakte het aantrekkelijk om gebruik te gaan maken van de giftenaftrek. Vervolgens stegen de giften in deze groep huishoudens nog wat verder, naar € 539. Deze stijging van krap € 50 zouden we toe kunnen schrijven aan het gebruik van de regeling. Maar deze stijging bedroeg nauwelijks 10%, lang niet zo sterk als de eerdere stijging (116%, meer dan een verdubbeling). De huishoudens die gestopt zijn met het gebruik van de regeling tussen 2005 en 2007 waren al wat minder gaan geven tussen 2003 en 2005 (een afname van 7%, van € 352 naar € 328) en gaven in 2007 vervolgens een stuk minder (€ 235, een afname van 28%).

17.7 Overige kosten en opbrengsten

Een volledige evaluatie van de giftenaftrek vereist meer dan alleen een kwantificering van de schatkistefficiëntie. In dit criterium worden namelijk alleen de directe kosten en opbrengsten meegenomen. Er zijn echter ook indirecte kosten en opbrengsten van de giftenaftrek. Indirecte kosten zijn onder meer de transactiekosten die burgers en de overheid maken om aan de regeling te voldoen. Burgers moeten hun financiële administratie bijhouden van giften en die kunnen overleggen als ze gebruik maken van de aftrek. De overheid moet een register van anbi's bijhouden en controleren op misbruik. Er zijn echter ook indirecte opbrengsten. De giftenaftrek ondersteunt anbi's zonder dat de overheid veel controle heeft over de bestedingen van de geworven giften. Via giften kunnen burgers doelen

ondersteunen waarvan zij vinden dat die onvoldoende door de overheid worden begunstigd. De giftenaftrek draagt op die manier bij aan de kwaliteit van democratie. Ten slotte heeft de giftenaftrek ook een symbolische functie. Via de giftenaftrek toont de overheid betrokkenheid en vertrouwen in anbi's. Burgers zullen zich gaan afvragen of er iets mis is met de anbi's in Nederland als de overheid de fiscale steun afbouwt.

Literatuur

- Bekkers, R. (2006). Effectiviteit van subsidies voor giften aan goede doelen. ESB, 91(4477), 8-10.
- Nota over de toestand van 's Rijks financiën (Miljoenennota 2009) d.d. 16 september 2008 pag. 124, Kamerstukken II 31 700, nr. 1.
- Steinberg, R. S. (1990). Taxes and giving: new findings. *Voluntas*, 1, 61-79.